Zienswijze VNG

Dit Verdrag biedt gemeenten een aanvullend perspectief en is kansrijk voor beleidsontwikkeling in zowel het erfgoeddomein als andere domeinen; van het ruimtelijk tot het sociaal domein. Recent stelde de VNG dit vast in de Cultuurpropositie[1]. Gemeenten erkennen de toegevoegde waarde van cultureel erfgoed. Erfgoed staat dicht bij de mensen en verbindt alle lagen van de bevolking. Cultureel erfgoed strekt zich uit over verschillende domeinen zoals cultuur, sociaal-maatschappelijke context, ruimtelijke ordening, leefomgeving, ecologie en natuur. Daarmee is het ook van betekenis bij maatschappelijke opgaven buiten het erfgoeddomein. Denk daarbij aan de vorming van identiteit, bevorderen van sociale cohesie, stimuleren van duurzaamheid en het bieden van economische kansen zoals toerisme. Gemeenten willen daarvoor kennis bij erfgoedgemeenschappen en burgerkracht benutten. De VNG vraagt wel aandacht voor kennisoverdracht bij erfgoedgemeenschappen, -organisaties en onderwijs in de ambachten. Gemeenten kunnen daar zelf slechts een gedeeltelijk rol in spelen.

Gemeenten zijn de dichtstbijzijnde bestuurslaag voor inwoners en brengen hun behoeften en zorgen onder de aandacht van hogere bestuurslagen. Dit speelt een belangrijke rol in het versterken van de verbinding tussen lokaal en nationaal beleid. Het ondersteunen van deze rol is dan ook een van de belangrijke speerpunten van de VNG in haar strategie 2030[2]. De VNG merkt hoe belangrijk het is om aandacht te besteden aan het borgen van het inwonersperspectief. Een motivatie voor gemeenten is dat participatie in sommige gevallen verplicht is vanuit wet- en regelgeving, zoals in de Omgevingswet en de wet Versterking participatie op decentraal niveau.

Om deze redenen zet de VNG zich actief in op verkenningen op erfgoedbeoefening en immaterieel erfgoed in de Bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025-2028[3]. Het samenwerken als één overheid op het gebied van (immaterieel) erfgoed komt uiteindelijk de inwoners, vaak ook cultuur- en erfgoedbeoefenaar, ten goede. De ondersteuning van gemeenten door het aanjagen van samenwerking- de inzet op integraal werken en ondersteuning daarbij van provincies, via de steunpunten en erfgoedhuizen, is daarbij behulpzaam en past goed in het programma Erfgoed en Overheid van de VNG, het IPO en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.[4]

Een andere relevante motivatie is die van de inwoners zélf, waarbij inwoners ook steeds meer behoefte hebben aan invloed op zaken die hen direct raken. Het gedachtegoed van het Verdrag van Faro sluit daar goed bij aan. Veel gemeenten besteden aandacht aan inwonersparticipatie, maar wat ook opvalt is dat de praktijk weerbarstig is. Eind 2023 bleek dat nog maar een handvol gemeenten een rechtsgeldig participatiebeleid heeft[5]. Onderzoek naar de staat van participatie bij gemeenten toont aan dat, alhoewel in het coalitieakkoord van veel gemeenten ambitieuze doelen voor inwonersparticipatie staan, het in de praktijk lastig is om resultaten te boeken door bijvoorbeeld een gebrek aan tijd en/of vaardigheden en communicatie binnen de gemeentelijke organisatie en naar buiten- naar bijvoorbeeld burgerinitiatieven. De plek van erfgoed in deze participatieprocessen is daarnaast nog onderbelicht. Dit verdrag kan zorgen voor een perspectiefwisseling op erfgoed: gemeenschappen en professionals samen bepalen wat erfgoed

---

[1] Propositie Samen cultuur borgen | VNG
[2] Verenigingsstrategie VNG 2030
[3] Bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025–2028 | VNG
[4] Start Programma Erfgoed & Overheid | VNG
[5] Uit: Naslagwerk Inwonersperspectief | VNG

is. De VNG kan haar leden goed informeren door kennis en voorbeelden te delen die helder maken wat Faro in de praktijk is en hoe je dat vormgeeft.

Zienswijze IPO – Verdrag van Faro
Juli 2025

In 2024 heeft Nederland het Verdrag van Faro ondertekend. De twaalf provincies onderschrijven de inhoud en betekenis van dit verdrag, waarin de mens en diens relatie tot erfgoed centraal staan. Het Verdrag van Faro biedt een waardevol kader voor eigentijdse erfgoedpraktijken waarin participatie, maatschappelijke meerwaarde en gedeeld eigenaarschap leidend zijn.

De provincies zien in dit verdrag een stimulans voor het versterken van de maatschappelijke verankering van erfgoed, alsook voor het ontwikkelen van nieuwe, meer inclusieve benaderingen. De uitvoering van het Faro-gedachtengoed sluit aan bij bestaande inspanningen van provincies op het gebied van erfgoedparticipatie, immaterieel erfgoed, archieven, musea, monumentenzorg, archeologie, historisch landschap en oral history.

De provincies continueren daarom graag de inhoudelijke en financiele samenwerking met het ministerie van OCW, VNG en relevante erfgoedpartijen in de verdere vormgeving van het nationale programma bij de implementatie van het verdrag.

Conform de IPO-brief van juli 2024 en de reactie op de Kamerbrief *Immaterieel Erfgoed*, brengen de provincies de volgende punten nadrukkelijk onder de aandacht:

1. **Samenhang met aanpalende beleidsterreinen**
   Het verdrag biedt kansen om erfgoed steviger te verbinden met andere domeinen, zoals het sociaal domein en het ruimtelijk beleid. Erfgoedparticipatie draagt bij aan gemeenschapsvorming, identiteit en leefomgeving en verdient daarom ook binnen bredere beleidsstrategieën structurele inbedding.
2. **Ruimte voor provinciale invulling**
   De provincies onderschrijven het gedachtengoed van Faro en willen daar per provincie op eigen wijze invulling aan geven. De diversiteit aan opgaven, gemeenschappen en erfgoedstructuren in de regio's vraagt om maatwerk en ruimte voor autonome rollen van provincies en hun partners.
3. **Ondersteunende infrastructuur**
   Voor een succesvolle uitvoering is het van belang om de rol van erfgoedhuizen, provinciale steunpunten en erfgoedcoaches te betrekken. Deze infrastructuur speelt een cruciale rol in het ondersteunen van lokale en regionale erfgoedinitiatieven en verdient blijvende aandacht in beleid en financiering.
4. **Duurzame financiering en realistische opdrachtformulering**
   Indien het Faro-gedachtengoed onderdeel wordt van de opdrachtformulering aan erfgoedinstellingen die door provincies en gemeenten worden gefinancierd, is een structurele en duurzame financieringsbijdrage vanuit het Rijk noodzakelijk. Alleen dan kunnen instellingen deze brede en participatieve opdracht daadwerkelijk realiseren.

Het Verdrag van Faro biedt het erfgoedveld nieuwe perspectieven en een verbreding van de beleidsblik, juist in relatie tot maatschappelijke opgaven. Provincies zien kansen voor doorontwikkeling van beleid en samenwerking, binnen én buiten het erfgoeddomein.

Het IPO spreekt dan ook de bereidheid uit om actief bij te dragen aan de verdere implementatie van het Verdrag van Faro, in partnerschap met het Rijk, gemeenten en erfgoedpartners, en met oog voor de regionale diversiteit en kracht.

RAAD VOOR CULTUUR

Postbus 90520
2509 LM Den Haag
secretariaat@cultuur.nl
www.cultuur.nl

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Den Haag, 24 juli 2025
Kenmerk: RVC-2025-072
Uw kenmerk: 52113737

Betreft: Zienswijze Verdrag van Faro

Op 13 mei 2025 heeft u de Raad voor Cultuur verzocht te adviseren over het Verdrag van Faro ten behoeve van de Nota van Toelichting bij dit verdrag. De Nota van Toelichting bevat een artikelsgewijze toelichting, waarin ruimte is voor een zienswijze van partijen die een rol bij de uitvoering van het verdrag (gaan) spelen, waaronder de Raad voor Cultuur.

In deze brief geeft de Raad voor Cultuur (hierna: de raad) zijn zienswijze op het *Kaderverdrag van de Raad van Europa inzake de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving*, kortweg het Verdrag van Faro. In 2024 heeft het Koninkrijk der Nederlanden het Verdrag van Faro (hierna: het Verdrag) ondertekend. Dit Verdrag zet in op het versterken van de verbinding tussen erfgoed, mens en samenleving. Het Verdrag benadrukt dat behoud van cultureel erfgoed niet alleen een doel op zich is, maar dat cultureel erfgoed ook als een hulpbron kan dienen voor duurzame ontwikkeling en een betere kwaliteit van leven.

In het Verdrag wordt gepleit voor echte participatie, blijvende betrokkenheid, samenwerking tussen verschillende vakgebieden en een sterke lokale basis. De raad heeft zich eerder positief uitgelaten over het Verdrag in zijn adviezen *Met erfgoed meer ruimtelijke kwaliteit* (2019) en *Archeologie bij de tijd* (2022). De raad ging in deze adviezen met name in op de participatieve en meerstemmige aspecten van het Verdrag en de kansen die dit biedt voor draagvlak voor erfgoed in Nederland.

RAAD VOOR CULTUUR

Zienswijze Raad voor Cultuur

De Raad voor Cultuur is positief over de ratificatie door Nederland van het Verdrag van Faro. Hij onderschrijft de principes van het Verdrag waarin er sprake is van een breed perspectief op erfgoed en eenieder recht heeft op toegang tot cultureel erfgoed.

De raad ziet dat er in Nederland veel draagvlak is voor de uitgangspunten van het Verdrag en dat er zowel beleidsmatig als in het erfgoedveld een beweging op gang is gekomen om meer mensen bij erfgoed te betrekken. Hij stelt dat het Verdrag een waardevolle toevoeging is op de bestaande omgang met erfgoed.

De vertaalslag van het Verdrag naar kerndoelen voor de Nederlandse erfgoedpraktijk wordt door de raad ondersteund:

- meedoen en meebeslissen meer gemeengoed maken in de erfgoedpraktijk;
- cultureel erfgoed verbinden aan sociaal-maatschappelijke doelen;
- openstaan voor andere erfgoedopvattingen en meer ruimte bieden aan kennis van burgers.

De raad hecht er belang aan dat de gestelde kerndoelen worden geborgd in beleid op landelijk, regionaal en lokaal niveau. Het Verdrag biedt kansen om een breed erfgoedbegrip een plek te geven in gemeentelijk en provinciaal beleid en om mensen daadwerkelijk mee te laten denken én mee te laten beslissen over erfgoed. Daarbij verdient initiatief van onderop extra stimulans, en het belang van dialoog en ontmoeting extra aandacht.

Afstemming tussen Rijk en decentrale overheden is hierbij essentieel, zodat de principes van het Verdrag op alle niveaus kunnen doorwerken. Het vraagt bovendien om verregaande interdisciplinaire samenwerking, wil cultureel erfgoed daadwerkelijk worden ingezet als hulpbron voor duurzame ontwikkeling in andere domeinen. De raad benadrukt dat de uitwerking van het beleid in de praktijk zorgvuldig moet worden gemonitord en geëvalueerd.

De raad is vanzelfsprekend bereid tot een toelichting op deze brief.

Met vriendelijke groet,

Persoonsgegeven

Voorzitter

Secretaris/Directeur

ZIENSWIJZE VAN HET ERFGOEDVELD OP HET KADERVERDRAG VAN DE RAAD VAN EUROPA INZAKE DE WAARDE VAN CULTUREEL ERFGOED VOOR DE SAMENLEVING (VERDRAG VAN FARO)

Het brede erfgoedveld - van monumenten tot musea en van immaterieel erfgoed tot cultuurlandschappen en archeologie - juicht Nederlandse toetreding tot het kaderverdrag van Faro van harte toe en ziet dit als een krachtig kompas voor de toekomst van erfgoedpraktijken in ons land.

Wij herkennen in de uitgangspunten van het verdrag de waarden en de beweging die het erfgoedveld in Nederland de afgelopen jaren heeft ingezet: cultureel erfgoed als mensenwerk; als iets dat ontstaat in de wisselwerking tussen verleden, heden en toekomst; als een dynamisch geheel dat door gemeenschappen betekenis krijgt. De recent ondertekende bestuurlijke afspraken tussen Rijk, provincies en gemeenten over cultuurbeoefening sluiten daar naadloos op aan.

Het verdrag onderstreept dat ieder mens het recht heeft om betrokken te zijn bij de erfgoedpraktijken van diens keuze – een principe dat raakt aan de kern van wat erfgoed in onze samenleving kan en moet zijn: voor iedereen toegankelijk, meerstemmig en maatschappelijk relevant. De Faro-benadering biedt ruimte aan bewonersinitiatief, gedeeld eigenaarschap en participatief beleid. Wij zien hierin niet alleen erkenning, maar ook aanmoediging van een erfgoedpraktijk die gedragen wordt door een breed maatschappelijk fundament.

In Nederland is al veel in beweging. Bewonerscollectieven, erfgoedgemeenschappen, vrijwilligers, professionals en overheden werken samen aan het behoud en de betekenisgeving van erfgoed. Toch zien wij dat structurele inbedding van deze werkwijzen nog kwetsbaar is. Het Verdrag van Faro biedt de kans om dit te versterken, onder meer door erfgoedbeleid te verbinden aan bredere maatschappelijke opgaven zoals leefbaarheid, sociale cohesie, welzijn en duurzaamheid. Daarmee wordt erfgoed niet alleen behouden, maar ook als levend onderdeel van de samenleving ingezet.

Wij onderschrijven de oproep in het Verdrag tot voortdurende reflectie op wat erfgoed is en voor wie. Dit vraagt van ons allemaal – overheden, instellingen, gemeenschappen en individuen – om open te staan voor andere perspectieven, om drempels te verlagen en om actief ruimte te geven aan gedeelde zeggenschap.

Ervaring met de uitvoering van het Verdrag van Faro is steeds breder aanwezig in het erfgoedveld in Nederland en dit zal in samenwerking met erfgoedgemeenschappen en overheden in de toekomst groeien. Het Verdrag van Faro biedt ons de mogelijkheid om erfgoedzorg écht van en voor iedereen te maken – een kans die wij met vertrouwen en ambitie omarmen.

INITIATIEFNEMERS VAN DEZE ZIENSWIJZE:

FIM: Federatie Instandhouding Monumenten
OPEN: Organisatie Provinciale Erfgoedorganisaties Nederland

ONDERTEKENAARS:

Academie Business Building & Technologie, Hogeschool Saxion
AWN, Nederlandse Archeologievereniging
Boekmanstichting
Bureau Archeologie en Toekomst
CultureClick
DDA Nederlandse vereniging voor metaaldetectie
FIM, Federatie Instandhouding Monumenten:

- Alde Fryske Tsjerken
- Artis (Natura Artis Magistra)
- BOEi
- CIO-Kerkgebouwen - Interkerkelijk Contact Overheidszaken
- De Hollandsche Molen
- Erfgoedvereniging Bond Heemschut
- Evangelische Broedergemeente Zeist
- Federatie Varend Erfgoed Nederland
- Geldersch Landschap en Kasteelen
- Hendrick de Keyser
- het Drentse Landschap
- het Groninger Landschap
- het Limburgs Landschap
- het Utrechts Landschap
- Landelijke Federatie het Behouden Huis
- Landelijk Hofjesberaad
- Liniebreed Ondernemen
- Mobiele Collectie Nederland
- Monumenten van de Maatschappij van Weldadigheid
- Monumentenwacht NL
- Nationale Monumentenorganisatie (NMo)
- Natuurmonumenten
- Nederlandse Kastelenstichting
- Nederlandse Tuinenstichting
- Oude Hollandse Kerken
- Staatsbosbeheer

- Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen in Noord-Nederland
- Stichting ERM
- Stichting Kastelen, Buitenplaatsen en Landgoederen
- Stichting Klinkend Erfgoed Nederland (SKEN)
- Stichting Menno van Coehoorn
- Stichting Monumenten Bezit (SMB)
- Stichting Gelderse Kerken
- Stichting Oude Groninger Kerken
- Utrechts Monumentenfonds
- Vakgroep Restauratie
- Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen in Nederland
- Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de PKN

F (Gelders Genootschap, Radboud Universiteit, Wageningen University and Research)
ErgoedAcademie
Erfgoed.nu
Erfgoedplatform Kunsten'92
European Heritage Tribune
Gelders Genootschap
s, cultuurhistoricus en etnoloog
ICOMOS-Nederland
Imagine IC
IVEM, Instituut voor Erfgoed & Marketing
) , stichting Museum Geelvinck
KIEN, Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed
Knooppunt Oral History "Sprekende geschiedenis"/Stichting BMP
LCM, Landelijk Contact van Museumconsulenten
LKCA, Landelijk kenniscentrum cultuureducatie en amateurkunst
LSA bewoners
j , Tussenlanding Collectief
Museumvereniging, namens 487 musea
Nederland Monumentenland
OPEN, Organisatie Provinciale Erfgoedorganisaties Nederland:

- Drents Archief & Platform Drentse Musea
- Erfgoed Brabant
- Erfgoed Gelderland
- Erfgoed Zeeland
- Erfgoed & Publiek & Museumfederatie Fryslân
- Erfgoedpartners
- Erfgoedhuis Zuid-Holland
- Huis voor de Kunsten Limburg
- Landschap Erfgoed Utrecht
- Landschapsbeheer Flevoland

- MOOI Noord-Holland
- OverijsselAcademie

Reinwardt Academie
Stichting ArcheoHotspots
Stichting entoen.nu
Stichting In den Scherminckel/ ArcheoHotspot Bergen op Zoom
Stichting Maatschappelijk Gebruik Kerkgebouwen, De Kerkvernieuwers
Stichting Next Generation Heritage
Stoit, erfgoed toerisme
Vereniging ICOMOS Nederland, International Council on Monuments and Sites
Werkplaats Erfgoed
Zaanse politieke vereniging ROSA